

Makale Gönderilme Tarihi: 21.05.2019 – Makale Kabul Tarihi: 28.05.2019

FAHRİ CELAL'İN ÇANAKKALE'DEKİ KELOĞLAN HİKÂYESİNİ METİNLERARASILIK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME

Şükran KIRIK*

Özet

Fahri Celâl Göktulga, nöro psikiyatri ve edebiyat alanlarında önemli çalışmalara imza atan bir yazardır. Modern Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden biri olan Göktulga, eserlerinde realist bakışını gözlem gücüyle bütünleştirir. Asıl mesleğinin ve edebiyatın ortak çalışma ürünü olan insan, müşahede kuvvetiyle daha gerçekçi bir konumda incelenir. İçinde yetiştiği toplumun geleneklerini ve sosyal düzen içindeki örfi değerlerini hikâyelerinde perdesiz bir şekilde okuyucuya aktarır. Bir yazarın doğduğu ve yetiştiği cemiyetin kültürel kodlarını eserlerine yansıtırken aynı değerler içinde yetişmiş başka isimlerden, eserlerden etkilenmesi tabii bir durumdur. Edebi eserler, belli bir maddi, manevi değerler birikimi üzerine inşa edildiği için bu etkilenme istemsiz olabildiği gibi yazar tarafından bilinçli ve açık bir bağ şeklinde de var olabilmektedir. Fahri Celâl, “Çanakkale’deki Keloğlan” adlı hikâyesinde Türk askerinin I. Dünya Savaşı’nda çekmiş olduğu sıkıntıyı ve gösterdiği fedakârlığı milli karakterli bir halk ürünü olan Keloğlan masallarının baş tipi özellikleriyle kendi hikâyesindeki ana kişiyi bütünleştirerek yeni bir kahraman ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Türk halk kültürünün önemli bir parçası olan Keloğlan’la hikâyedeki Mehmet kişisi arasındaki benzerlik ilişkisi dikkat çekicidir. Bu çalışmada hikâyedeki izlerden yola çıkarak metinlerarasılık bağlamında bir değerlendirme denemesi yapma amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fahri Celal, metinlerarasılık, hikâye.

THE EVALUATION OF FAHRİ CELAL’S KELOĞLAN STORY IN ÇANAKKALE IN THE CONTEXT OF INTERTEXTUALITY

Abstract

Fahri Celâl Göktulga is an author having important works in the fields of neuropsychiatry and literature. Göktulga, one of the important figures of modern Turkish storytelling, integrates his realist view with the power of observation. The human being, which is the product of his main profession and literature, is examined in a more realistic position with the force of observation. In his stories, he conveys the traditions of the society in which he grows and the customary values in the social order to the reader in an uncovered way. While reflecting the cultural codes of the society which was born and raised in, it is natural for an author to be influenced by other ones and works. Since literary works are built on the accumulation of a certain material and spiritual values, this influence can be unintentional and also can exist in the form of a conscious and open connection by the author. In his story titled "Çanakkale'deki Keloğlan, Fahri Celâl tried to discover a new hero by integrating the main type of Keloğlan tales which is a national character folk product of the Turkish soldier in World War I and the main person in his story. The relationship between Keloğlan, which is an important part of Turkish folk culture, and Mehmet person in the story is remarkable. In this study, it is aimed to make an evaluation within the context of intertextuality on the basis of the traces in the story.

Keywords: Fahri Celal, intertextuality, story.

* Gaziantep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı- Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi

Yazar ve Eser İlişkisi

Fahri Celâl'in hikâyelerine gözlem gücünün yanı sıra kendi yaşamının da tesir ettiği söylenebilir. *Yazar askerlik görevini önce Çanakkale'de sonra İzmir Merkez Askeri Hastanesi'nde tabip yedek subay olarak yapar.*¹ Yazarın Türk askerinin cephede şanlı ve kanlı bir mücadele içinde olduğu bir dönemde, Çanakkale gibi savaşın merkez noktasında askerlik yapması Çanakkale'deki Keloğlan'a da ilham olur. Bu da hikâyedeki olaylarda gerçekliğin nasıl iyi kurgulandığını açıklamaktadır.

Çanakkale'deki Keloğlan aynı zamanda senaryolaşarak beyazperdeye de aktarılır. 1964'te TRT tarafından filmi çekilir. Türk askerinin üstün düşman gücüne karşı Çanakkale Savaşı'nda gösterdiği kahramanlıklar anlatılır. Başrollerini Tanju Gürsu, Ajda Pekkan ve Muzaffer Tema paylaşmış filmin yönetmenliğini ise Turgut Demirağ ve Nusret Eraslan yapmıştır (Issız 2011: 95).

Metinlerarasılık

Edebi eserlerde metnin merkeze alındığı ve bir metnin başka bir metinle olan ilişkisini ifade eden *metinlerarasılık*² kavramı yazar, eser ve okuyucunun aynı düzlemde olduğu bir kuramdır. Bir yazar, önce içinde yetiştiği toplumun edebi ürünleriyle tanışır. Donanımını büyük oranda bu sahaya ilgili okumalara borçlu olan müellif, kendi alanıyla ilgili olsun yahut olmasın başka metinlerle bağ kurar. *Bu bağıntı bir edebi metnin, edebi veya edebiyat dışı metinlerle olan bütün ilişkisini kapsar* (Aytaç 1999: 138). Genel bir ifadeyle *metinlerarasılık*, yeniden yazma oluşumu olarak tanımlanabilir. Yani *bir yazar başka bir yazarın metninden parçaları kendi metninin bağlamında kaynaştırarak yeniden dönüştürür* (Aktulum 2000: 17).

Metinlerarasılık kuramının kökeninde Rus biçimcilerin eserleri incelerken kullanmış oldukları metot vardır. *Rus biçimciler, iki yapıt arasında ilişki kurarken hep biçim olgusunu ön planda tutarlar. Biçimi, geçmişle bağlantı kurarak sürekli değişim gösteren gerçek bir öz olarak anlarlar* (Aktulum 2000: 21). Yöntemsel biçimde sadece şekil özelliklerini ölçüt olarak kullanmış olmalarına rağmen önceki yapıtlarla karşılaştırma ve bu doğrultuda anlamlandırma söz konusu olduğundan bu kuramın varlığından bahsedilebilir. *Metinlerarasılık kavramını ilk defa 1967 yılında kültür bilimci, psikoanalizci ve göstergebilimci Julia Kristeva bir makalesinde kullanır.*³ *O, bir metin ile başka metinler arasındaki her türlü ilişkiyi metinlerarası olarak adlandırır* (Aktulum 2000: 24). Kendisinden önce yazılmış olandan etkilenmeyen, varlığını sade ve sadece kendine borçlu olan bir metnin mevcudiyetine ihtimal vermez.

Her metin bir alıntılar mozaigi gibi oluşur, her metin kendi içinde başka bir metnin eritilmesi ve dönüşümüdür (Aktulum 2000: 41). Kristeva bu görüşüyle kaleme alınmış bir eserin kendisinden önce dile getirilmiş olanlar üzerine bina edildiğini ve bu durumun kaçınılmaz olduğunu ifade eder. Julia Kristeva dışında Roland Barthes, Michael Riffaterre, Laurent Jenny, Gerard Genette gibi önemli isimler de metnin oluşum sürecini ve nedenini

¹Tevfikoğlu, Muhtar.(1993). Fahri Celâl Göktulga. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, s.14.

² *Metinlerarasılık*, sadece edebiyatta değil aynı zamanda plastik sanatlar, müzik, resim, heykel, mimari gibi estetik ve sanata dair beşeri bilimlerden ne varsa tüm alanlarda görülebilen bir kavramdır. Makalede edebi bir metin incelenmiş olduğu için *metinlerarasılık* teorisi edebiyat kapsamında ele alınmıştır.

Bknz: Aktulum, Kubilay.(2000). *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara, Öteki Yayınevi, s.10.

³ Ekiz, Tevfik.(2007). *Alımlama Estetiği mi Metinlerarasılık mı?*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 2(47) s.124.

başka bir metne bağlarlar. Metinlerarasılık, aşağıdaki şemada da belirtilen çeşitli yöntemlerle yapılır.

Yöntemler⁴

1.Ortakbirliktelik İlişkileri	2.Türev İlişkileri
1.1. Alıntı ve Gönderge Metinler arasındaki bağ açıkça belirtilir. Sık başvurulan bir yöntem olmakla birlikte yazarın istemli ve bilinçli yaptığı alıntılardır.	2.1. Yansılama(Parodi) Eserin biçim özellikleri değiştirilmeden muhtevasını değiştirme yöntemidir.
1.2. Gizli Alıntı- Aşırma Başka bir yazara ait metni kısmen ya da tümüyle kopyalayıp kaynak göstermeden yapılan alıntılardır. Bu alıntı yönteminde başkasına ait bir metin, başka bir yazar tarafından sahiplenilir.	2.2. Alaycı(Gülünç) Dönüştürüm Ciddi bir eserin eğlendirme amaçlı başka bir metne dönüştürme işidir. Amaç alıntı yapılan metni yererken eğlendirmektir.
1.3. Anıştırma Bu metotta kapalı bir gönderge söz konusudur. Metinler arasındaki bağ örtüktür.	2.3.Öykünme(Pastiş) Bir metinden başka bir metine dönüşürken biçiminin taklit edilmesidir.

Metinlerarası kuramının yöntemlerinden anıştırma bu çalışmanın amacı ve metnin imkânı doğrultusunda daha fazla önem arz eder. *Anıştırma başka metin/lere örtük bir gönderme, sezdirme söz konusu olduğundan dolayı metinlerarasılık olarak ele alınır.*⁵ Bu yöntemde kişi ya da olayları üstü kapalı şekilde, ima yoluyla açıklama amaçlanır. *Metnin anlamına artık yalnızca salt metnin kendi içinde yazarın öteki yapıtlarına, saplantılarına, beğenisine vb. bağlı kalarak değil ayrışık metinlere dayanarak da ulaşılır* (Aktulum 2000: 165-166). Yani bir metin içinde birden çok metine gönderme yapabilir. Bünyesinde birden çok metnin unsurlarını eriterek dönüşümünü gerçekleştirebilir. Bazen metinlerarası bağ kapalı olduğu için okur dikkati önem arz eder. Bu kuramda okurun donanımı en az yazarın birikimi kadar önemlidir. Çünkü okurun farkındalık içinde gizli göndermeleri bulup anlamlandırması metnin dönüşümünü anlamlı kılar. Ünlü edebiyatçı Umberto Eco'nun "örnek okur" tanımlamasına uygun bir okur gereklidir. Zira o da metni yorumlayan "anlatı ormanlarında" gezinen bir okurun gerekliliğinden bahseder. Metinlerarası ilişkilerde de okur, bu tarife uyar. Çünkü o, satırların perde arkasındaki etkileşimi ve manayı bulup çıkarma konusunda mahir olmalıdır.

⁴ Metinlerarasılık kuramının yöntemlerini belirlerken *Metinlerarası İlişkiler* adlı eserden faydalanılmıştır. Bknz: Aktulum, Kubilay.(2000). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi.

⁵ Ekiz, Tevfik(2002). *Almanca Yazan Türklerde Metinlerarasılık*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

“Çanakkale’deki Keloğlan” adlı hikâyedeki göndermeler ve metinlerarası ilişki kodları örtük verildiği için anıştırma yöntemi çerçevesinden incelenecektir.

Metinlerarasılık Bağlamında “Çanakkale’deki Keloğlan”

Metinlerarası bağ sözlü ve yazılı ürünlerin tümünde vardır. Halk hikâyesinin, masal, efsane hatta destan gibi folklorik ürünlerin değişik bölgelerde çeşitli varyantlarının olması bu savı destekler niteliktedir. *Bir edebi ürünün tekrar yinelenmesi hem bellek hem de güncel bir yaratıya varmak önerisiyle ilgilidir* (Aktulum 2013: 57). Buradaki kasıt toplumsal bellektir. Sosyal yapı içinde geçmişten gelen kültürel mirasın varlığı hafızayı sürekli bir önceki ile bağı tamamen koparmadan yeniler. Bu da aynı toplum içinde ortaya çıkan ürünlerde açık ya da örtük de olsa benzerlik ilişkisinin nedenini açıklar. Dolayısıyla *değişik dönemlerde sanatçılar, yazarlar folklorik bir ürünü yeni bağlamlarda biçimsel, anlamsal ve işlevsel dönüşümlerle yeniden yazarlar* (Aktulum 2013: 53).

Keloğlan masalları da tarihi süreç içinde güncel formlarla zaman zaman yenilenmiştir. Masallarda hadiseler, mekân ve kişilerde değişiklik olsa da mizaç özellikleriyle Keloğlan hep aynıdır. Fiziksel olarak tüm kel ve çelimsizliğine rağmen kendisine has bir sempatikliği vardır. Onu bir masal kişisine dönüştüren özelliği ise mizacıdır. Genel olarak yardımsever, iyi yürekli, ana ve baba nasihatine sıkı sıkıya bağlı, ince bir zekâya sahip olması, talihinin her zaman yaver gitmesi Keloğlanı Keloğlan yapan özelliklerdir. Keloğlan masallarının önemli başka bir özelliği ise kişilerin iyi ve kötü özellikleriyle keskin bir şekilde ayrılmış olmasıdır. Çünkü bu iki cephenin mücadelesini her zaman iyiliği, doğruluğu ve saflığı temsil eden taraf galip gelir.

Metinlerarasılık yaklaşımıyla denilebilir ki Türk masallarının içinde özel bir yere sahip Keloğlan’ın başka metinlerde izlerini görmek elbette tesadüf değildir. “Çanakkale’deki Keloğlan” hikâyesinin yazarı Fahri Celâl, milli değerlere önem veren bir kalemidir. Dolayısıyla milli bir masalın etkilerini hikâyesi içinde dönüştürmesi de bir rastlantı olamaz. Zaten onun edebi anlayışında yenilik ve millilik bir bütün olmalı mantalitesi hâkimdir.

“Fahri Celâl, ısrarla ‘Avrupavâri teknik, fakat Türkçe ruh’ diyordu. Hikâyede, romanda, şiirde, musikide, mimarlıkta, heykeltıraşlıkta... hâsılı sanatın her dalında Türk’ün ruhunu görmek istiyordu. Umutluydu da; belki biraz beklemek gerekecekti, fakat eninde sonunda bütün telif eserlerimizde Türk ruhu hâkim olacaktı (Tevfikoğlu 1993:75).”

Yazarın “Çanakkale’deki Keloğlan” adlı hikâyesinde de genel olarak bu ruh hissedilir. Hikâyedeki başkişinin bazı özellikleri masallardaki Keloğlan’la benzerlik ilişkisi kurar. Ayrıca epik türde bir halk hikâyesi atmosferi de hâkimdir. Burada anıştırma yöntemli metinlerarasılıktan söz edilebilir. Anıştırmada gizli ve örtük göndermeler söz konusudur. Hikâyenin genelinde hem muhteva hem de teknik açıdan bu göndermelere rastlamak mümkündür. Hem masal hem de halk hikâyesi türünün özelliğini göstermesi bir sentez örneği olduğu gibi bu iki türün yakınlık ilişkisiyle de ilgili bir durumdur.

“Halk hikâyelerinin, inşad edilmediği haliyle metnini, nazım ve nesir karışık şeklini ve masalda rastlayamayacağımız vüsatını nazarı itibara almayacak olursak onda masaldan bir ayrılık göremeyiz. Filhakika biz birçok halk hikâyelerini nazım parçalarından ve anlatan hikâyecinin kendi sanat ananesine uyararak getirdiği unsurlardan tecrit ettiğimiz zaman tamamiyle bir masal elde

ediyoruz. Hatta fantastik unsurlar itibariyle de birçok halk hikâyeleri masal karakterini gösterirler (Boratav 2002: 46)."

Çanakkale'deki Keloğlan'da masal ve epik hava Boratav'ın da ifade ettiği gibi iki türün yakınlık bağının bir ürünüdür.

Hikâye, geleneksel anlatı türlerinden "çerçeve hikâye" tekniğiyle yazılmıştır. Yazar teknik bakımdan da geleneğe yaslanır. Ana hikâyede Keloğlan'ın Çanakkale'nin Anafartalar bölgesindeki cephede Türk askerleriyle birlikte yaşadıkları zorlu mücadele anlatılır. Bu bölüm, Kurtuluş Savaşı'na katılan bir tabur orduya bölük komutanı Toğay Bey'in konuşması ve askerlere kendilerini tanıtmalarıyla başlar. Hikâyenin bu kısmında Türk ordusunun İngiliz askerlerine karşı hem taktiksel hem de kanlı savaşı başkışı Keloğlan lakaplı Mehmet üzerinden anlatılır. Çerçevesini oluşturan üç ayrı hikâyeye de ana kısma bağlanır. Birinci hikâyede Keloğlan, cepheye katılmak üzereyken yaşlı bir kadın tarafından yardım bahanesiyle alıkonur. Kambur ve çirkin kızıyla evlenmesi için rahat yaşam ve para vaadiyle onu ikna etmeye çalışır. Keloğlan kabul etmeyince adamları tarafından dövülmek istense de genç adam saldırıdan kahramanca kurtulur. İkinci hikâyede ise 1300'de Yemen'de şehit düşen Keloğlan'ın babası Mehmet Çavuş'un yiğitçe yaptığı fedakârlık anlatılır. Üçüncü yan hikâyede ise Keloğlan'ın köyüne baskın yapan eşkıyaları derdest etmesi ve ağabeyinin de Balkan Savaşı'nda şehadete ermesi anlatılır.

Fahri Celâl, tüm eserlerinde olduğu gibi Çanakkale'deki Keloğlan'da da iki şeye çok önem vermiştir. *Bunlardan birincisi seçtiği konuları anlatmasına uygun düşen dili diğeri de gözlem gücü ile birleşen anlatıcılıktaki ustalığıdır (Alangu 1959: 16). Dili dönemin koşullarını anlatması bakımından canlı ve sürükleyicidir. Askerliğini yaptığı dönemlerinden hadiseyi aktarma biçiminde gözleme dayalı realist bir bakış açısı egemendir. "Ayrıca Mehmet Behçet Yazar'ın da ifade ettiği gibi eser, özellikle halk edebiyatı bakımından unutulmaz bir kıymette ve geniş, canlı bir müşâhade kudretiyle birlikte olgun bir tahkiye sanatının etkili izlerinin vücut bulmuş halidir" (İssı 2011: 95).*

Eserin Keloğlan masallarından ve halk hikâyelerinden izler barındırması yazar tarafından yapılan bilinçli bir hamleymiş gibi görünür. Çünkü Türk milleti için çok önemli olan kurtuluş hadisesi yine bu millete özgü değerlerle anlatılmak istenmiştir. *Keloğlan; Türk insanın aklını, başarısını, azmini, şansını ve saflığını da en güzel şekliyle kendi üzerinde toplayan, problemleri gülerek çözümleyen hümanist yapıya sahip bir tiptir.*⁶ Bunların dışında fiziksel açıdan saçının olmaması zayıf ve çelimsiz görünüşü, arkasında dul bir anasının olması⁷ fakirliği, bazı hadiselerle eşiği ile birlikte tanık olması incelenen hikâyedeki Mehmet kişisiyle ortak noktalarıdır. Bunun dışında cesur ve gözü pekliğiyle, zayıflığına rağmen yenilmez bir kahraman imajı çizmesi, anasının veli kerameti gösteren vatansever, güçlü bir kadın şeklinde tasvir edilmesi halk hikâyelerine örtük bir gönderme yapıldığını kanıtlar niteliktedir.

Hikâye ve modern dönemin masal yazarları yeni bir yapıttan çok önceki dönemlerin folklorik gereçlerini bir bağlam değişikliğiyle yeniden üretirler. Adı ünlüye çıkmış masal yazarları da böyle bir görüşü yinelemekten geri durmazlar (Aktulum 2013: 67) Fahri Celâl de bu hikâyesinde folklorik unsurlara anıştırma yollu metinlerarasılık yapar.

⁶ Şimşek, Esmâ.(2017).Türk Masallarının Milli Tipi: Keloğlan, Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi S. 11, s. 41.

⁷ Bazı masalarda babası ve kardeşi de vardır. Bknz: Alangu, Tahir(2009). Keloğlan Masalları. İstanbul, YKY."Köse Değirmenci ile Keloğlan" da babasının "Keloğlan ile Kardeşi" hikâyesinde ise kardeşinin varlığı tespit edilebilir. Anası hemen hemen her masalda varlık gösterir.

Fiziksel Benzerlik

Hikâyedeki Keloğlan lakaplı Mehmet, fiziksel özellikleri bakımından bire bir masal kahramanı Keloğlan gibi tasvir edilir. Kendisine Keloğlan diye seslenip adını soran bölük komutanıyla diyalogunda dış görünüşü ile ilgili bilgi verilir.

“Kupkuru, dal gibi bir nefer ayağa kalktı, curkcurk yutkunup duruyordu, ağzındaki iri lokması büyüdüğüce büyüyor, suratı kıpkırmızı, yutkunmak istedikçe koca bir yumruk gibi gırtlakını tıkıyordu (s.335).”

Bölükte Murtaza Pehlivanla güreş tutarken meydana çıkan Keloğlan’ın görünümü için benzer şekilde ifadeler yer verilir.

“İlkin ortaya Keloğlan çıktı. Cılız, tüysüz tüzsüz, kupkuru, dal gibi idi. Kalçası kısıpetini güç tutuyordu. Ağzıları bir karış açık kaldı. Akşam Murtaza’yı kabak gibi yere vuran bu keleş miydi? Ortada utanır gibi, süklüm püklüm bir dolaştı. Bölük kumandanına, takım kumandanlarına sonra yoldaşlara selam verdi. Keloğlan’ı kimsenin gözü tutmadı (s.340).”

Keloğlan fiziksel görüntüsüyle tezat bir kuvvete sahiptir. İri yarı bir pehlivanı yere serer, alıkonulduğu konaktan adamları pataklayarak ve kapıları omuzlayarak kurtulur, düşman askerini omuzunda saatlerce taşır, bir tokadıyla düşman askerini derdest eder. Korku nedir bilmez. Bu bakımdan epik bir halk kahramanı görüntüsü çizer.

“Zabit onu masasına davet etti. Karşı karşıya oturdular. İki kadeh geldi, Mehmet’in bilmediği bir içkiyi doldurdu, uzattı. Keloğlan ayağa kalktı, selam verdi:

-Eyvallah... dedi. Bize yasaktır, hem de haramdır.

Zabit:

-Vay Türkoğlu, topumuzdan, tüfeğimizden, gemimizden korkmazsın da zehrimizden ürkersin ha...

-Vallahi korkan köpektir, dedi. Ve bir dikişte içkiyi son damlasına kadar çekti. Gözünden alev çıktı amma, Türk içkiden ağlıyor dedirtmemek için gözyaşını sindirdi (s.344-345).”

İngilizlerin ikram ettiği içkiyi içmek istemeyen Keloğlan, cesaretiyle bir halk kahramanı gibi ete kemiğe bürünür. Yazar böylece milli ve Müslüman kimliğiyle Türk edebiyatına bir alperen kazandırmayı amaçlar.

İnce Zekâ

Masal kahramanı Keloğlan’ın en önemli ve ayrıt edici özelliği kurnazlığıdır. O, her zorlu işten kıvrak ve ince zekâsıyla kurtulur. Müşkül durumlardan sıyrılma konusunda yeteneklidir. Bu nitelik, “Çanakkale’deki Keloğlan” hikâyesindeki asker Mehmet’le de bütünleşir. Bölüğe su götürme görevi için eşeği ile dereye inip fıçıları dolduran Keloğlan, dönüş yolunda önlerine düşen bir top güllesiyle savrulur ve bir anda kendisini eşeğiyle birlikte İngilizlerin siperinde bulur. Düşman askerleriyle bir süre boğuşuktan sonra kısıvrak bağlanarak bir İngiliz zabitinin huzuruna çıkarılır. Sorguya çekilirken ayaküstü yine kıvrak zekâsıyla kendini kurtarmayı başarır.

“Keloğlan şöyle bir öksürdü. Başladı dalaveresini kıvırmaya:

-Beni karşığı siperden yüzbaşı gönderdi.

İngilizler onu merakla dinliyorlardı:

-Her gün bağırip duruyorsunuz. Susuzsunuz... Sizin tarafta su ne kadar azsa, bizde de o kadar boldur. Bizim zabıt sapına kadar merttir. Bu sabah beni çağırıldı. Mehmet dedi, fiçileri doldur, karşığı sipere git, onlara bu suyu hediye ediyorum. Biz karşımızda susuzluktan ölen düşmanla dövüşmeyi ayıp sayarız, seni geri gönderip göndermemek onların erliğine kalmış bir şeydir dedi. Hemen eşeğin yularını zabite teslim etti (s.343-344)."

Bu sözlerden sonra düşmanın sempatisini kazanan Keloğlan, önce miralaya ardından generale takdim edilir. Yakalandığı sırada yaralandığı için Kızılhaç hastanesinde tedavi edilir. Daha sonra eşeğine şekerleme, çikolata, pasta kutuları, limonata, ananas şişeleri ve konserve tenekeleri yükleyerek kendi siperine uğurlanır.

Keloğlan, köyünü basan eşkıyaları da yine kurnazlıkla hazırladığı tuzakla yakalar. Köyünde yaşananları annesinden dinler ve vakit kaybetmeden eşkıyaları ölü ya da diri yakalamak için peşlerine düşer.

"[...] duvarda asılı, babasıyla şehit kardeşinin iki çakaralmaz tüfeğini sırtına vurmuş. Doğru eşkıyanın geçeceği dönemeç yere iki boş tüfeği yerleştirmiş, arkasına iki fes koymuş. İki de yamalı gömlek. Öylesin ki, sanki pusuda iki delikanlı yatarmış gibi yapmış... Eşkuya Kör Yusuf'la Tepesi Tüylü tam önüne gelince, yerinden fırlamış:

-Durun ulan... diye bağırmış. Herifler şaşırakalmışlar. Boş tüfeklere, yırtık feslere doğru dönmüş:

-Ateş etmeyin hemşeriler... demiş. Eşkuyalara dönmüş:

-Atın yere silahlarınızı diye bağırmış...

Eşkuyalar silahlarını korkudan yere atınca iki azgın katili it gibi bağlamış, düşürmüş önüne, köye getirmiş (s.359-360)."

Köydeki adamları dövüp kadınların ırzına geçen ve evleri ateşe verip türlü vahşilikler yapan eşkıyaları, tek kurşun bile atmadan kıvrak zekâsıyla derdest eder. Cesareti ve gücünün yanı sıra planlı ve hesaplı adımları onun işini kolaylaştırır.

Şans Faktörü

Masallardaki gibi "Çanakkale'deki Keloğlan" hikâyesinde de Keloğlan'ın talihi her zaman yaver gider. Düşmanın telefonuna tel hattı çekmek üzere görevlendirilen Keloğlan yayılım ateşi arasında yara almadan sürünerek karşı cepheye geçmeyi başarır.

"Geçtiği yerleri kurşunlar yalıyor. Gülleri düştüğü yerlerden adam boyu toz kalkıyordu. Tam da bu sırada bizim Keloğlan'ı Allah sakladı. Yoksa olduğu yerde beyni budur diye bir mitralyöz kuşunu yiyivermek işten değildi (s.363)."

Keloğlan ateş hattında gücünün ve zekâsının yanı sıra şansının da yardımıyla hayatta kalır.

İyilik ve Saflık

Masalların ve bu hikâyenin başkişileri arasındaki benzer noktalardan biri de Keloğlan'ın iyiliğin ve saflığın timsali olarak resmedilmesidir. İçinde kötü niyet barındırmayan Keloğlan, tüm bölüğün sempatisini kazanır. İyiliğini dost düşman ayırt etmeden herkese göstermekten çekinmez. Haçlı hastanesindeyken siper yıkıldığı için toprak altında kalan çadırdan İngiliz kızını kurtarmak için bir an bile tereddüt etmez. Yine esir aldığı ve sırtında taşıyarak Türk cephesine götürdüğü İngiliz askeri tarafından sırtından bıçaklanmasına rağmen gökten yağın kurşunlardan biriyle yaralanan düşmanına ilk müdahaleyi kendisi yapar. Yazar bu özellikleri Keloğlan'ın varlığında tüm Türk ordusuna atfeder.

“Türkler içki kullanmadıkları için uyuşturucu ilaç böyle çabuk tesir eder. Dünyanın sarhoşluk bilmeyen en temiz, en birinci ordusu Türk ordusudur (s.345).” Fahri Celâl'in bu sözleri Keloğlan'ı tedavi eden İngiliz doktorun ağzından vermesi de dikkat çekici bir örnektir.

Masal Söylemi

“Masal; insanın gerçekle, gerçeküstünü harmanlayıp olmasını hayal ettiği dünyada geçmişte belirsiz bir zamanda sıradan insanların çoğu kez gerçeküstü güçlerle donanıplağan veya olağanüstü varlık ve olaylarla mücadelesinin anlatıldığı hikâyelerdir (Güzel, Torun 2005: 102).” Bu hikâyelerde “bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur zaman içinde, gökten üç elma düşmüş” şeklinde kalıplaşmış ifadelere yer verilir.

“Böyle ne kadar gittiler. Dere tepe düz gittiler, altı ay bir düz gittiler, en sonra bizim siperlerden sesler duydular (s.366).” Çanakkale'deki Keloğlan'da genel olarak bir halk hikâyesi atmosferi hâkim olsa da buna benzer söylemlerle masal türüne gönderme yapılmaktadır.

Veli Motifi

Türk halk hikâyelerinde keramet sahibi veli motifine sıklıkla rastlanılır. “Çanakkale'deki Keloğlan” hikâyesinde bu motif, Keloğlan'ının annesi üzerinden verilir. Fakir ve dul olması, Keloğlan üzerinde sözünün tesirinin varlığı bakımından masallardaki anne özellikleriyle örtüşürken bir şehit karısı ve anası olması, şahsına kutsiyet yüklenmesi daha çok destansı bir halk hikâyesinde karşılaşılabilecek bir kadın yahut ana görüntüsü verir.

“Köyde herkes bu kadından çekinir, edepsizi utanır doğrusu, elini öper, öyle ermiş gibi bir şeydir... Hastaya ilaç eder, fıkrayı giydirir, yoksula ekmeğinin yarısını verir. Ekmeği yetiştirmeyene o yetiştirir. Nerden bulur da yetiştirir? Onu bir Allah bilir. Evine kaç Kadir gecesini nur indiğini gözümle gördüm. Özüne sözüne doğru bir kadındır. Nuri Çavuş'un sarhoş oğlu dul Hatice kadının evini bastığı zaman beddua etmişse de herifin bir gecenin içinde gözü kör olmuştu. Mevlâ onun bir dediğini iki etmez (s.358).”

Keloğlan'ın annesi dini bir motifle tasvir edilir. Sözünün eri olması, vatan sevgisi, kimsesizlere sahip çıkması, özü sözü doğru bir kadın olması onun kutsiyetini daha önemli kılar.

SONUÇ

Fahri Celâl Göktulga, milli değerlerden beslenen realist bir yazardır. Mesleği, gözlemleri ve donanımları onun kalemine yön veren önemli öğelerdir. Türk toplumu için mühim bir tarihi olay olan Çanakkale Savaşı'na bizzat tabip subay olarak katılır. Gözlemleri ve tanık olduklarının yansımaları “Çanakkale'deki Keloğlan” adlı eserinde görmek mümkündür. Hikâyede dikkat çeken en önemli husus kişileri ve özellikleri metinlerarasılık

bağlamında anıştırma yollu örtük göndermelerle kurgulamış olmasıdır. Bir masal kahramanı olan Keloğlan ile hikâyenin başkişisi Mehmet arasında hem fiziksel hem de mizaç özellikleri bakımından benzerlik söz konusudur. Ayrıca “Çanakkale’deki Keloğlan ”da epik bir halk hikâyesi karakteri de mevcuttur. Yazar Türk kültürüne ait folklorik unsurları hikâyenin bünyesinde eritmiş ve milli ruhla yeniden dönüştürmüştür. Ortaya çıkan yeni metinde kapalı izlerle kültür şifrelerine gönderme yapılmıştır. İncelenen eserdeki Keloğlan lakaplı Mehmet, dul bir anasının olması kel, zayıf, çelimsiz görüntüsü ve sempatikliği ile çevresince sevilip benimsenmesi, Ali Cengiz oyunları ve şansıyla sorunlara çözüm üretmesi, iyiliği ve saflığıyla bilinmesi, fakir bir köyden oluşu gibi özellikleriyle birebir masal kahramanı Keloğlan’a benzer. Dış görünüşünün aksine kolay kolay yenilmez bir bilek gücüne sahip vatansever bir kahraman izlenimi vermesi, askerde kendisine verilen görevleri mukaddes ve milli bir şuurla yerine getirmesi, annesinin kerametli bir veli görüntüsüne bürünmesi bakımından destansı hikâyelerle de benzeşim kurulur. Fahri Celâl, edebiyatı ve edebi ürünlerin topluma ve kültürel belleğe katkısının farkındalığı ile “Çanakkale’deki Keloğlan” adlı hikâyesindeki başkişiyi modern ve ulusal bir halk kahramanına dönüştürmüştür.

Kaynakça

- Aktulum, Kubilay. (2000). *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara: Öteki Yayınevi, 2. Baskı.
- Aktulum, Kubilay. (2013). *Folklor ve Metinlerarasılık*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Alangu, Tahir. (1959). *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman 1919-1930*, İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Alangu, Tahir. (2009). *Keloğlan Masalları*, İstanbul: YKY.
- Aytaç, Gürsel. (1999). *Genel Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Boratav, Pertev, Naili. (2002). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Ekiz, Tefvik. (2002). *Almanca Yazan Türklerde Metinlerarasılık*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekiz, Tefvik. (2007). *Alımlama Estetiği mi Metinlerarasılık mı?*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, (47)2, s.124
- Göktulga, Fahri Celâl. (2017). *Kedinin Kerameti*. İstanbul: YKY.
- Güzel, Abdurrahman; Torun, Ali. (2005). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Issı, A. Cüneyt. (2011). *Fahri Celâl’in Hikâyeciliği II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Taşan Duyarlılık*, İstanbul: Roza Yayınevi.
- Şimşek, Esmâ. (2017). *Türk Masallarının Milli Tipi: Keloğlan*, AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, S.11, s.41.
- Tevfikoğlu, Muhtar. (1993). *Fahri Celâl Göktulga*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.